

Dr. Molnár Gábor Miklós
tanácselnök, Kúria

Nemzetközi vonatkozású büntető ügyek

I. A joggyakorlat-elemzés témaválasztásának indokai

A Kúria elnöke minden évben a szakmai közvélemény széles körének megkeresése és a szakma képviselőivel folytatott tárgyalások eredményeként határozza meg azokat a témákat, amelyek megvizsgálása a legaktuálisabb lehet kúriai joggyakorlat-elemző csoport keretében. Az elmúlt évben folytatott konzultációk eredményeként a Kúria Büntető Kollégiumának tevékenységi körét érintő javaslatok közül az elnök két témát választott, s ezek egyike a nemzetközi vonatkozású büntető ügyek intézése.

A csoport feladatkörének ilyen általános megfogalmazására figyelemmel a csoport munkájának a meghatározása során elsődlegesen abból volt indokolt kiindulni, hogy a téma elemzését kezdeményezők milyen kérdések megvizsgálását és milyen indokokkal tartották aktuálisnak. A teljesség igénye nélkül, ezek a következők:

- általában a nemzetközi vonatkozású ügyek intézésének gyakorlata, és ezen belül különösen
- a külföldi ítélet érvényének elismerése, tekintettel a hatásköri és az illetékességi szabályok változására¹,
- a szabadságvesztés büntetés végrehajtásának elismerése,
- az eljárási jogsegély nyújtásának aktuális kérdései (legújabbban pl. az EUBE² alapján tanúkihallgatás, vagy a terhelt kihallgatása – esetenként gyakorlatilag az egész tárgyalás lefolytatása – zárcélú távközlési hálózat útján),
- a külföldön, ismert helyen tartózkodó terhelttel szemben – a Be. 532. §-a alapján – folytatott eljárások során észlelt jogértelmezést igénylő kérdések azonosítása, elemzése,
- a külföldi kézbesítés gyakorlata, avagy
- a tömeges bevándorlás okozta válsághelyzethez kapcsolódó új büntetőjogi eszközrendszer gyakorlata.

II. A megvizsgálandó téma aktualitása

A Kúria elnöke által elrendelt joggyakorlat-elemzés értelemszerűen az igazságügyi együttműködés keretében felmerülő kérdések vizsgálatára vonatkozik, ám így is rendkívül széles kört ölel fel.

A bírósági szervezeten belül közismert, hogy a büntető ügyszakban tevékenykedő európai jogi szaktanácsadók – a saját hálózatukon belül – szinte naponta szembesülnek újabb és újabb, a gyakorlatban felmerülő értelmezést igénylő kérdésekkel. Ezt jól szemléltethetik a legutóbbi időszakból felhozott alábbi példák:

1. Európai Unió Alapjogi Chartája

Az Európai Unió Bírósága (továbbiakban: EUB) előtt folyamatban volt magyar ügyben merült fel a kérdés, hogy az Európai Unió Alapjogi Chartája lehetővé teszi-e a tagállamok adóhatóságai számára, hogy azok átvegyék és felhasználják a büntetőeljárások keretében titkos eszközökkel beszerzett bizonyítékokat. A 2015. december 17-én hozott C-419/14. számú ítéletében a Bíróság megállapította, hogy nem ellentétes az uniós joggal, ha az adóhatóság egy párhuzamosan folyó és még le nem zárt büntetőeljárás keretében beszerzett bizonyítékokat használhat fel, feltéve, hogy az uniós jog, s különösen a Charta által biztosított jogokat tiszteletben tartják.

Könnyű belátni, hogy a büntetőbíróságok napi ítélezési gyakorlatában milyen nagy a jelentősége ennek a döntésnek, és egyúttal – tágabb összefüggésbe helyezve – milyen nagy a jelentősége annak, hogy az európai jogi szaktanácsadók folyamatosan tájékozódnak az EUB valamennyi (nem csak közvetlenül magyar érdekeltségű) döntéseiről, azokat megvitatják, értékelik és közvetítik a hazai bírák számára.

2. Külföldi felmentő ítélet elismerése

Ismereteink szerint nem egységes a bíróságok gyakorlata abban a kérdésben, hogy a külföldi bíróság felmentő ítélete, illetve ítéletének felmentő rendelkezése ugyanúgy elismerésre szorul-e, mint a bűnösséget kimondó/megállapító ítélete.

Az Nbjt. 47. §-ának (1) bekezdése összekapcsolja a külföldi ítélet érvényének elismerését a kiszabott büntető

¹ A Nemzetközi bűnügyi jogsegélyről szóló 1996. évi XXXVIII. törvény (a továbbiakban: Nbjt.) 46. §-át a 2013. évi XCII. törvény 2013. szeptember 1. napjától kezdődő hatállyal – megszüntetve egyúttal a Fővárosi Törvényszék kizárólagos illetékességét – akként módosította, hogy a külföldi ítélet érvényének elismerésére annak a törvényszéknek van hatásköre és illetékessége, amelynek területén a terhelt lakó- vagy tartózkodási helye található. Ettől kezdve az ítélezési gyakorlat megosztott a külföldi ítélet érvényét elismerő magyar bíróság hatásköre és illetékessége tekintetében.

² Az európai Unió tagállamaival folytatott bűnügyi együttműködésről szóló 2012. évi CLXXX. törvény.

téssel. Erre tekintettel a külföldi bíróság felmentő rendelkezésének elismerése a büntetés elismerése mellett vélhetően szükségtelen.

Egyes törvényszékek elismerik a külföldi bíróság felmentést, vagy az eljárást megszüntetést tartalmazó döntését, más törvényszékek megtagadják az ilyen határozatok elismerését. Utóbbiak szerint, amennyiben az ügyész olyan, Magyarország határain kívül elkövetett bűncselekmény miatt is vádat emel, amelyet külföldi bíróság már jogerősen elbírált, úgy a Be. 6. § (3) bekezdésének d) pontján alapuló eljárást megszüntető vagy felmentő rendelkezéshez elegendő a külföldi ítéletet beszerezni és azt okirati bizonyítékként értékelni. Érvényének külön elismerésére tehát ez okból sincs szükség.

3. EU-n belül hozott ítélet elismerése

Ugyanakkor érdemes e kérdést tágabb összefüggésbe helyezni. Napjainkban ugyanis – sajnos – még vita tárgyát képezi, hogy az Európai Unió tagállamaiban hozott ítéletek külön elismerésére egyáltalán szükség van-e. E körben a jogi szabályozás [lásd pl. EUBE 110. § (3) bekezdésében] is ellentmondásos és megkérdőjelezi, hogy a külföldi bíróság ítéletéhez – külön elismerés nélkül is – ugyanazok a joghatások kapcsolódnak, mint a hazai bíróságok ítéleteihez.

Nem kétséges, hogy az EU-n kívüli relációban csak az képezheti a *res iudicata*-t, ha a külföldön elkövetett és a magyar törvény szerint büntetendő cselekmény miatt hozott külföldi felmentő, megszüntető határozatot a magyar bíróságok külön elismerik, mert Magyarországon az újabb büntetőeljárás megindítását csak ez zárhatná ki.

4. *Ne bis in idem*

A bíróságok mindennapi gyakorlatában rendkívüli jelentősége van a *ne bis in idem* elv helyes értelmezésének és alkalmazásának, illetve az Európai Unió Bírósága e kérdésben folytatott gyakorlatának, illetve értelmezésének a megismerésének.

Amint fentebb (2.2. és 2.3. pont alatt) már kifejtésre került, pl. a felmentő ítéletek esetén a *ne bis in idem* elv alkalmazása napi jogalkalmazási gondot okoz a magyar bíróságok számára, ilyen ügyek a Kúria Büntető Kollégiuma elé is kerülnek.

A *ne bis in idem* fogalma, köre, hatása a hazai büntetőeljárásokra olyan átfogó szakkérdés, amely napi jogértelmezési kérdéseket vet fel és esetleg jogegységi eljárást is generálhat. Rendkívül hasznos lehet a kérdés elemző áttekintése

E *ne bis in idem* értelmezése kapcsán az EUB rámutatott arra, hogy ezt az értelmezést egyes esetekben ki lehet és kell terjeszteni a tágabb értelemben vett igaz-

sági hatóságok (mint pl. Magyarországon az ügyészség) határozatira is (lásd pl. az eljárás megszüntetése az ügyész által a közvetítői eljárás eredményeként, eredményes vádelhalasztás után, vagy megrovás alkalmazásával stb.).

5. Európai Bűnügyi Nyilvántartási Információs Rendszer

A külföldi állampolgárokkal szemben hozott jogerős ítéleteknek az Európai Unióban van egy egységes nyilvántartási rendszere (ez az ún. ECRIS – Európai Bűnügyi Nyilvántartási Információs Rendszer – European Criminal Records Information System). Ma még nem általános, hogy a magyar bíróságok ezt használják és különösen nem, hogy az abban foglalt adatokat minden további feltétel nélkül beépítik az ítéletükbe.

III. A joggyakorlat-elemzés módszertana, a munka ütemezése

A joggyakorlat-elemző csoport 2016. február 16. napján tartotta meg alakuló ülését, amelyen meghatározta munkaprogramját. A csoport munkájának megtervezésekor – az elemzésre kerülő téma rendkívüli terjedelmére figyelemmel – fokozott jelentősége volt annak, hogy pontosan meghatározásra kerüljenek a csoport által ellátandó, elvégzendő feladatok, amelyek a következők.

A téma és az összefoglaló jelentés megalapozása érdekében nélkülözhetetlen feladat a hatályos jogi szabályozás kialakulásának a bemutatása, a mindennapi gyakorlatban alkalmazásra kerülő alapvető jogszabályokban szabályozott témakörök ismertetése, a jogszabályok kapcsolatának (a bilaterális, a multilaterális szerződések és az Európai Unió jog hierarchiájának), összefüggéseinek a meghatározása és a jogszabályok (fenntartások) elérhetőségének megjelölése, feltüntetése.

Az elemzés hangsúlyos részét képezi a nemzetközi bűnügyi együttműködés terén alapvető jogintézmények lényeges dogmatikájának és napi ítélkezési gyakorlatának az elemző bemutatása.

Vannak jogintézmények, amelyeket átfogóan indokolt áttekinteni. Ilyenek:

a *ne bis in idem* elve, a specialitás elve, az Emberi Jogok Európai Bíróságának (továbbiakban: EJEB) gyakorlatából és a magyar vonatkozású ügyekből a hazai bíróságokra háruló kötelezettségek³, az Európai Unió elsőd-

³ Egyre izgalmasabb kérdés lesz a szubsidiaritás kérdése a strasbourgi Emberi Jogok Európai Bíróságának gyakorlata és a nemzeti bíróságok gyakorlatának relációjában. Ismeretes, hogy jelenleg e kérdés konkrét ügy kapcsán már a Magyar Alkotmánybíróság előtt van és nem csak a strasbourgi bírák magánjellegű, elméleti munkásságában jelenik meg egyre hangosabban, hanem az ún. pilot ítéletek kapcsán magának az Emberi Jogok Európai Bíróságnak a tevékenységében is körvonalazódik. Az Emberi Jogok Európai Egyezményének (Továbbiakban: EJE) 46. cikk 1.

leges és másodlagos jogának, illetve az EUB ítélkezési gyakorlatának jelentősége a hazai bíróságok napi ítélkezési tevékenységében.

A felmerült átfogó témákkal összefüggésben az alábbiak kiemelése indokolt. A specialitás elvének bírósági gyakorlata kiforrotlan. Korszakos jelentőségű volt e jogintézmény tekintetében a Kúria tavaly megszületett 1/2015. BJE számú határozata. A Kúria ebben törekedett arra, hogy a jogintézmény elméleti alapjait is bemutassa, de az indítványhoz kötöttsége folytán csak szűk körben adhatott jogértelmezést. E témában számtalan egyéb probléma is jelentkezett. Ilyen pl., hogy amennyiben a bíróságok a specialitás szabályának megsértésével marasztalnak valakit, e jogsértés rendkívüli jogorvoslattal (ide nem értve a legfőbb ügyész diszkrecionális jogérébe tartozó Be. XIX. Fejezete szerinti eljárást) nem küszöbölhető ki.

Nem kétséges, hogy a magyar bírák nem csupán a nemzeti jogot alkalmazzák, hanem egyben a „strasbourgi” és a „luxembourgi” jogot és emellett – különösen, amióta az alkotmányjogi panasz jogintézménye is él – alapjogi bírák is.

Sajátos helyzetet teremt, hogy az Alaptörvénybe egyes alapjogok szó szerint ugyanabban a megfogalmazásban kerültek át, amint a korábban már megszületett és Magyarország által is ratifikált nemzetközi egyezményekben.

Ilyen például az EJEE 3. Cikkében szabályozott kínzás tilalma.

Az EJEE 3. Cikke szerint: senkit sem lehet kínzásnak vagy embertelen, megalázó bánásmódnak vagy büntetésnek alávetni. Az Alaptörvény III. Cikkének (1) bekezdése szerint: senkit nem lehet kínzásnak, embertelen, megalázó bánásmódnak vagy büntetésnek alávetni, [...].

E kérdéssel foglalkozott már az Alkotmánybíróság is és világos választ adott [a 61/2011. (VII. 13.) ABH-ban] az Alaptörvény hatályba lépését követően.

„Egyes alapjogok esetében az Alkotmány ugyanúgy fogalmazza meg az alapjog lényegi tartalmát, mint valamely nemzetközi szerződés (például a Polgári és Politikai Jogok Egyezségokmánya és az Emberi Jogok Európai Egyezménye). Ezekben az esetekben az Alkotmánybíróság által nyújtott alapjogvédelem szintje semmiképpen sem lehet alacsonyabb, mint a nemzetközi (jellemzően a strasbourgi Emberi Jogok Bírósága által kibontott) jog-

védelem szintje. A pacta sunt servanda elvéből [Alkotmány 7. § (1) bekezdés, Alaptörvény Q. cikk (2)–(3) bekezdés] következően tehát az Alkotmánybíróságnak akkor is követnie kell a strasbourgi joggyakorlatot, az abban meghatározott alapjogvédelmi szintet, ha saját megelőző precedens-határozataiból ez kényszerűen nem következne.”

Ez az értelmezés is segítségül szolgálhat a magyar bíróságok számára az esetleges kollíziók feloldásakor. A pacta sunt servanda elv folytán az EJEB autentikus egyezményértelmező szerepét a nemzeti bíróságok várhatóan egyre inkább figyelembe veszik.

A fenti alapvető jogintézmények és bírósági gyakorlat mellett egyéb, a napi gyakorlat számára fontos témák feldolgozása is indokolt. A feldolgozás tartalmazni fogja a jogi szabályozás alapvető elemeinek a bemutatását, a napi gyakorlatban felvetett kérdések és az azokra adott válaszok ismertetését, indokolt esetben kritikáját.

A napi jogalkalmazói gyakorlatban mind gyakrabban jelennek meg nemzetközi vonatkozások, összefüggések. Mind általánosabbá válik a nemzetközi büntügyi együttműködésre vonatkozó szabályok közvetlen alkalmazása az ítélkező bírák által. Erre figyelemmel kiemelt kérdés volt a napi gyakorlatban jelentősebb vizsgálati témák kiválasztása, az elrendelendő vizsgálatok körének meghatározása.

A joggyakorlat-elemző csoport a napi gyakorlatban legjelentősebb alábbi témakörökben rendelt el vizsgálatot: a külföldi ítélet érvényének elismerése, az európai és a nemzetközi elfogatóparancs kibocsátása, a külföldön, ismert helyen távollévő terhelt ellen folytatott büntetőeljárás (Be. 532. §).

A fentiek szerint előkészítendő anyag számtalan olyan kérdés megválaszolásának igényét vetíti előre, amely során nélkülözhetetlen a tudományos szempontok, a tudományos igényű érvelés figyelembe vétele. Ezért az előkészített anyag olyan tudományos szempontú feldolgozása szükséges és indokolt, amely a bírósági gyakorlat elvi alapon történő továbbfejlesztését is jól szolgálhatja.

IV. A csoport összetétele

A vizsgálandó téma komplexitása indokolta a csoport összetételének meghatározását, amelybe a Büntető Kollégium bírái mellett a Kúria elnöke a Polgári és a Közigazgatási Kollégium egy egy bíróját is felkérte.

Az európai uniós csatlakozás folyamatában jött létre a bírósági szervezetben az európai uniós tréner hálózata, amelynek utóda napjainkban az európai jogi szaktanácsadók hálózata. A büntetőjogi területen dolgozó szaktanácsadók – hasonlóan az egyéb területen dolgozó szaktanácsadókkal – hosszú, többnyire évtizedes gyakorlattal és speciális szakismeretekkel rendelkeznek a joggyakor-

bekezdése szerint: a felek abban az ügyben ismerik el az EJEB döntésének kötelező erejét, amelyben maguk is félként részt vettek. Ugyanakkor a szubszidiaritás feltétel-rendszerének meghatározása körében de facto komoly áttörés tapasztalható a pilot-ítéletek (vezető ügyek) bevezetésével. Ezek esetében ugyanis az nem vitás, hogy a pilot-tal elbírált kérdés tekintetében valamennyi ügyre kiterjed az EJEB döntése, arra is, amiben in concreto még nem is hozott ítéletet. Az ilyen ítéletek kapcsán fogalmazódott meg szakemberekben, hogy a Nagykamara ítéletei erga omnes hatályúak, bár ezt egyesek tudományos feltételezésén túl ma még semmi – s így különösen jogi norma – nem támasztja alá.

lat-elemző csoport által vizsgált kérdésekben. Bátran állítható, hogy a hálózat bírái előtt ismertek mindazon kérdések, amelyek vizsgálatával a csoportnak foglalkoznia kell, ezért bevonásuk a csoport munkájába a csoport eredményes működésének meghatározó biztosítéka lehet.

Hasonlóképpen nem mellőzhető az igazságügyi minisztérium büntetőjogi együttműködéssel, valamint a strasbourgi és luxembourgi bíróság előtti képvisellel foglalkozó munkatársainak, továbbá a Legfőbb Ügyészség, az ilyen ügyekben védői feladatot ellátó ügyvédek, valamint a tudomány képviselőinek a segítő közreműködése.

V. A csoport munkájának az ütemezése

A csoport által elrendelt vizsgálatok elvégzésének határideje 2016. június 15. Erre az időpontra várhatóan elkészülnek a csoport tagjai által elvállalt témákban az ismertető, bemutatón, elemzések.

A nyári ítélezési szünet figyelembe vételével 2016. október elejére készülhet el az összefoglaló jelentés első összeállítása, amely a csoport egyes tagjaival történő egyeztetés, majd a tudomány képviselőinek észrevétele-

zése után 2016. november végére vagy december elejére kerülhet olyan szintre, hogy a csoport plénuma elé lehessen terjeszteni.

VI. A csoport munkájától várható eredmény

A csoport olyan időszakban végzi feladatát, amikor hihetetlenül gyorsan fejlődik, változik a jogi környezet a nemzetközi bűnügyi együttműködés területén, különösen az Európai Unióban. Ebben a gyorsan változó világban – reményeink szerint – a csoport munkájának eredményeként olyan összefoglaló szülehet, amely összegzően bemutatja a vizsgált szakterület jogszabályi hátterét; foglalkozik az alapvető jogintézmények dogmatikai megalapozásával; feltárja a jelenlegi időszak mindennapi gyakorlatában felmerült jogértelmezést igénylő kérdéseket, és megoldási javaslatokat kínál, vagy ennek érdekében kezdeményezi a megfelelő intézkedések megtételét.

Összefoglaló tartalma alapján nem csupán minden bíró, de a büntető igazságszolgáltatás más szereplői – s így különösen az ügyész és a védő – számára is segítséget nyújt a jogszabályok egységes értelmezéséhez és alkalmazásához. ■